

א

ויכות בין המלך אלפונסו מספרד עם תומאש החכם

(שבת יהודה צד 7, תרגום אשכנזי צד 12)

אמר המלך לתומאש: בואך לשלום
לחצרות גדולתנו, בעצתך תנחני ותצילני מבוא
בדמים או להזיק לעם היהודים, כי זה ששת ימים
בא אל מקומנו משרת מושיענו הגמון² אחד ודרש
לרבים כי היהודים לא יוכלו לחוג חג נקרא בלשון
העברי „פסח“ כי אם בדם נוצרי, ואעפ”י שראיתי
באיש ההוא סימני שטות יותר מסימני חכמה, מה
אעשה כי העם האמינו דבריו ובאו לבקש משפט
ורמסו חצרי, וכמעט שנחשבתי בעיניהם לאיש
נכרי או יהודי, באשר לא עשיתי נקמה ביהודים
כאשר נתאמת במוחם המזוהם השבוש ההוא. ואע”פ
שדבר זה רחוק הוא מן השכל בתכלית, חפץ הייתי
שאדע מה להשיב לשוטים האלה כי הם עם רב
ולא אוכל לדחותם על נקלה. וידעתי שאתה יודע
בדת היהודים בקבלתם ובמנהגם, ואתה תדע אם
יש שרש בדתם מענין זה או אם נמצא בחבור הנקרא
אצלם תלמוד והוא פירוש הבריבייא³, ואתה נכנסת
בחדריו כפי המסופר ממך ועיניך ראו, ואם יש בהם
עון כזה אנרשם מארצי, ואם שקר, אשים נפשי
בכפי להצילם כי עבדי הם.
שנית, הודיעני סבת נפילת היהודים מימי

² Bishop. ³ Brivia=Bible.

ילקוט ויכוחים

242

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

קדם, ולא תאמר מה לו בעניני היהודים? כי יש לי בזה סוד, באחה הימים אודיענו אליך. והנה לא מצאתי נפילתם לא בדרך הטבע ולא בדרך עונש. כי ראינו ושמענו עמים רבים שפשעו וחטאו יותר מהם ולא נענשו, אבל בהיפך כי הצליחו הצלחה גדולה. הלא בזמן המלך לאטינו⁴ היו עובדים למזל שבתאי והמלך לאטינו הרם היכלו ובנה היכל ללוציפיר הוא כוכב נוגה⁵, ולקח כהני שבתאי ושרפם על מזבח לוציפיר, והצליח לאטינו ועמו הצלחה רבה. אחר המלך לאטינו בא מלך אחר ברומי והרם מזבח לוציפיר והרים היכל מזל שבתאי עוד הפעם. ומצינו שהרומיים משלו מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ וכבשו מקומות שלא כבשום אדם מעולם, והם יוצאי אלימאניא (אשכנז) ובורגוניא הגבורים אשר מעולם. — — — ואם באמת היהודים נענשו על עונם למה היה העונש גירוש? כי לא מצינו אב שבנו חטא לו יגרשנו, אבל מוכיחו ומיסרו כשהוא בביתו ובארמונו. והם היהודים נקראו בנים לאל כמו שכתוב בספר הבריבייא. — עוד אשאלך ותודיעני, אם היהודים חטאו מה חטא המקום הקדוש אשר בירושלם? ומוסכם בכל הכתות כי המקום ההוא קדוש, והיהודים אומרים כי במקום ההוא התחיל האל בריאת העולם ושם קבלת התפלות לכל חי. הישמעאלים קורין אותו שער השמים והנוצרים אומרים כי משם עליית הגשמות לגן עדן ושם מקום הנבואה לנביאים. —

⁴ Latino. ⁵ Lucifer = Venus.

ילקוט ויכוחים

243

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

ואם נאמר כי לא על צד העונש נפלו אלא מסבה טבעית, הלא ידענו כי הדברים הנצרכים למלחמה הם ארבעה: א) הפקחות והתבונה, לתחבולות והמצאות תכוניות, ומוסכם לכל הכתות כי היהודים פקחים וערומים מכל האומות. א"כ לא נפלו במלחמות להעדרם. ב) הגבורה והכח, וטיטוס אויבם סיפר עליהם מגבורתם, ומכללם אמר כי שלשה בחורים אחים הניחו שער משערי ירושלם שלשה ימים פתוח יומם ולילה נגד כל מתנהו להכעיסו. עד שנתבייש וקבץ כל עמו והוכיח אותם ונאספו כלם והתאזרו, ועם כל זה נפלו ממחנהו רבים אין מספר, ובאו הבחורים תוך השער וסגרו הדלתות ואין בכל מחנהו מי שיעכב ההסגר. ג) העושר, להכין מזונות אל המחנה. והיה מן היהודים מי שהתנדב לתת חטים למחנה היהודים שתי שנים. ואשר אני רואה מגדולת עשרם שכאשר בא אליהם מלך ורצו להשלים עמו היו נותנין לו כל כסף וזהב שבהיכל שיסלק מלחמתו מעליהם. ובשנה השניה בא מלך אחר, ואמר הכתוב שהיו שוב נותנים לו כל כסף וזהב שבהיכל, ולא אמר שהיו נותנים השאר. וזה מבואר מספרי מלכיהם. ונראה מזה כי בשנה אחת היו משלימין כל מה שחסרו בשנה הקדומה. ואילו יקרה כזה בספרד לא היה העם יכול להרים ראש שבע שנים. ד) רבוי העם, וכתב ניקולי די לירה* שהיו ביהודים שולפי חרב מיהודה שש מאות אלף ומאנשי ישראל מושכי

* Nicolas de Lyra.

יִלְקוּט וִיכּוּחַיִם

244

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

קשת ומחזיקי רומח שמונה מאות אלה. ולא ימצא רבוי כזה בכל מלכי הגוים עוד. ולעם אשר כזה לא מצאתי בדרך הטבע סבת הנפילה.

ת ש ו ב ת ת ו מ א ש : מלך אדיר וקדוש!
דברים מתמיהים אנכי שומע היום. ונפלאתי מאד איד נכנס בלב נבון וחכם כמוך דבר רחוק מן השכל עד שאין זר יותר ממנו (כעלילת הדם). ואם אומר שאינו מאמין, למה הוצרך ארוננו השאלה עליו? גם תושבי העיר שהם ספרדים נבונים ופקחים שבאומות, אם אומרים שיאמינו הבלי זקנות משיחות כשטות לאור הלבנה ועלילות עריצים, יבקשו עילה למלא חסרונם בעמל אחרים. ולא מצאתי להם התנצלות אחרת אלא שיש בזה גם שנאת הדת, לכן יבקשו להפיל היהודים העם השפל מאשר ימצאו, ולא יאמינו מה שיאמרו בפיהם, אבל יקחוהו ממה שבלבם. אמנם אין בהם תבונה בבקשה זו, כי גואלם של אלו חזק הוא, ולא מפני אהבתו אותם כבימי קדם, אלא מפני שטבע האל להשגיח ביותר שפל מאשר ישגיח בדבר הגבוה, וטעמו של דבר מבואר כי הדבר השפל והנמוך קרוב מאד אל ההפסד ורחמי האל על כל מעשיו, אינו רוצה שיאבד אחד ממיני ברואיו אפילו מן הנמלה או הזבוב. וכ"ש היהודים בעלי דת. ועל שאלת מלכנו (אם היהודים אשמים בעלילת הדם) אומר, כי כל מאכל שלא הורגל בו האדם כאשר יביאוהו לפניו ימאסנו וטבעו ישקצנו. שאם יאמרו לנוצרי שיאכל מבשר הכלב או החתול ירוק ויברח משם

ילקוט ויכוחים

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

245

כמו שבורח היהודי מאכילת החזיר או החלב. והנה
בשר החזיר נאות הוא למזג האדם וטבעו ולמה
יברח? ואם מפני שהוא משוקץ ומטונף במאכלו
למה יאכל התרנגולת האוכלת תולעים שבאשפות
וכל מין שקץ? והחלב הוא המשובח שבחי, אלא
מפני שלא הורגל לאכלו. וגם מפני שחל עליו מאמר
האל. וכ"ש זרות אחר והוא שיהא ליהודי אומץ לב
שירצח אדם לקחת דמו, והוא (האדם שרצח) בתוך
עירו וממשלתו אשר אם ימצא יעשוהו (לרוצח)
חתיכות. וכ"ש זרות אחר שענין הרציחה הוזהרו
היהודים מאד בדתם. ומה נאמר ממורד לבם, שאם
ימצאו ברחוב מאה יהודים ויבא נער קטן נכרי
ויאמר קום על היהודים יברחו כלם, ואם יוציאו
שופטי אדם להריגה במשפט ודין יברחו כלם משם,
כי אין טבעם סובל ראות הריגה אפילו משונאיהם.
וזה מפני שקללם האל כמו שאמר הבריבייא (ויקרא
כו, לו) והבאתי מורד בלבבם ורדף אותם קול עלה
נדף. והנה היהודי ראינו שאינו אוכל דם משום חי
ואפילו מז הדגים, שאמרו התלמודיים שלא יקרא
דם, ובכ"ז אסרוהו לשתות, והוא מאוס בעיניהם
מאד מפני שלא הורגלו בו, ואפילו אם ראו כמה
עמים אוכלים הדם, וכ"ש שימאס היהודי דם האדם
שלא ראה שום אומה שיאכלנו. ויראה מלכנו דבר
זה שאם יאכל היהודי מן הככר ויצא מן השנינים
דם עליו לא יאכלנו עד שיגררו. וידוע שיותר נמאס
לאדם דם אחרים מדמו, ואפילו דמו ימאסנו מפני
שלא הורגל בו. ומה שנצטוו היהודים שלא לשחוט

ילקוט ויכוחים

246

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

בסכין פגום אינו אלא להצילם מאכילת דם מפני שחרדת הפנימה גורמת שהדם הולך להציל את הלב כי הוא המלך מכל האברים ושוב אינו יוצא. ולכן יותר מהרה יתעפש הבשר ששחט הנכרי ממה שישחוט היהודי מפני ששחיתת הנכרי לא הוציאה כל הדם שבחי, והעפוש נמשך מן הדם, ודבר זה מבואר וכן נסיתי.

א מ ר ה מ ל ד : חמתי עליך תומאש, כי הבנת ממני שאני מאמין מה שמעלילים על היהודים. כי לחרפה נחשב לי הדבר הזה. ומה ששאלתי ממך הוא כדי שאדע הטענות אשר אמרת להשיב את העם הסכל ולישב דעתם. אך מה שאמרת כי אסור ליהודים הריגת אדם יש להשיב כי זה הוא יהודי ליהודי, אבל יהודי ההורג את הנוצרי לא נחשב להם לאדם. סמוך לזה שמעתי שאומרים התלמודיים שאם שור של ישראל הרג שור של נכרי פטור.

ת ש ו ב ת ת ו מ א ש : אדוני ומלכי!
ויכוח היה לי בזה עם שר אחד מבני אברבנאל שהוא משביליא ארץ מולדתו, ואמר כי המכיר בלשון עברי לא יקשה לזה, כי יש הבדל בין לשון נכרי ובין לשון נוצרי או גוי, כי הנכרי שהתנכר ליוצרו אינו מאמין בעקרי הדת, אבל הנוצרי כיון שמאמין בחדוש העולם והפלאות ותהשגחה לא יקרא נכרי.
א מ ר ה מ ל ד : ואם אנו מאמינים השלוש

איך לא נחשבנו נכרים בעיני היהודים?

ה ש י ב ת ו מ א ש : כבר הראני החכם הגדול ההוא פירוש מגדולי הקדמונים ביותר משש

ילקוט ויכוחים

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

247

מאות שנה, וזה לשונו: המאמין במציאות האל והחדוש והנבואה ושכר ועונש הרי הוא בעל דת. והנוצרים מאמינים בכל אלה. ואם יאמינו בשלוש אינו מפני כפירת האחדות כ"א מפני שאמרו כי הוא האחדות, ולכן יקראו בעלי דת. ואין לנו רשות כפי הדת להרגם ולא להזיק ממונם [אפילו בדין] כל זמן שאין לנו מלכות וממשלה ואינם כבושים תחת ידינו. ואם אינם עושים המצות אין להם אשם בדבר, כי לא נצטוו עליהן אלא העם אשר יצא ממצרים, כי רוב המצות תלויות בזה השורש. עוד אמר לי אותו אברבנאל, כי אף אם נאמר שאין הבדל בין נכרי לנוצרי עדיין יש תשובה מפורשת, כי הנה התלמודיים אומרים גזל הגוי אסור והחמירו עליו יותר מגזל ישראל. וא"כ איד נאמר (ב"ק לח.) כי שור של ישראל שהרג שור של נכרי פטור? לכן על כרחנו צריכין אנו לומר אחד משני דברים, או שיש הבדל בין נכרי לגוי, או שבענין השורים הוא שאמרו שפטור מפני שהוא נזק ממון שצריכים לשלם בממון והיהודי אינו יודע בטיב השמירה כמו הגוי שהוא בעל מקנה תמיד. ועוד שאפילו אם נאמר שנזק שורו של ישראל מותר, לא התירו שיזיקנו בידיים או שיגזול ממנו, וכ"ש שאינו מותר להרגו. שאם גם כזה היה מותר, היה לו לומר כן, כיון שהוא חרוש יותר גדול.

א מ ר ה מ ל ד : שמחתי מאד בדברך ויותר בדברי האברבנאל. ומה מאד תשמחני אם תמשכהו לבוא אצלנו לחצרות גדולותינו. ומעתה

יִלְקוּט וִיכּוּחִים

248

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

תרעומת יש לי נגד עמנו, שכיון שיש ליהודים חקים ומשפטים צדיקים ומדות חשובות כמו הנדיבות והצדקה והרחמנות, והיותם עם פקח, למה ישנאו אותם? וכן לא יעשה מי שאוהב האמת. ועל הרחמנות שבהם דרש לפני הגמון גדול ואמר כי הקורא ליהודי "כלב שומה" טועה אלא יקראנו "חזיר", לפי שיש בו מדת החזיר לא מדת הכלב, כי ראינו בנסיון שכאשר יכה אדם כלב אחד כל הכלבים רודפים אחריו לנשכו, ואילו החזיר כאשר יטילו צרור על אחד מהם וצועק, כל החזירים צועקים עמו. וכן היהודי אם יבוא בבית תפלתנו ויגנוב הקאלים¹ (הגביע של היין הקדוש), מיד ימהרו היהודים להצילו: החייט הולך לשר פלוני אוהבו והצורף ילך אל הדוכוס וכן כלם, אלו במוהר ואלו בתחנונים ולא ישקטו עד שיוציאו היהודי מצרתו. וראוי לחשוב זה בין המדות המעולות.

ת ש ו ב ת ת ו מ א ש : לא ראיתי מעולם בעל שכל שיהיה לו שנאה על היהודים, ואין מי שישנא אותם כ"א כללות העם, ויש להם בזה טעם אחר. כי היהודי הוא בעל גאווה ומבקש תמיד להשתרר, ולא יחשבו שהם גולים ועבדים דחופים מגוי אל גוי, אלא בהיפך שיבקשו להראות עצמם אדונים ושרים, לכן העם מקנא בהם. ואמר החכם שהשנאה הנמשכת מצד הקנאה אין לה תקנה כל ימי עולם. ויראה אדוננו הנסיון הזה, כי כאשר באו היהודים למלכות אדוננו היו באים כעבדים וגולים

¹ Chalice.

ילקוט ויכוחים

249

ויכות המלך אלפונסו מספרד

לבושי בלוי הסחכות ועמדו שנים רבות ולא היו
לובשים בגד יקר ולא הראו שום התנשאות, ובימים
ההם האם שמעת אדוננו שהיו מעלילים עליהם
אכילת הדם? שאילו קרה בזמנים ההם היה נכתב
בספר דברי הימים למלכי ספרד כדרכם הישר
והטוב לכתוב בספר זכרון כל מה שיקרה בימיהם,
כדי לקחת ראיה לימים יבואו. אלא ודאי שבזמן
שלא נתנו מקום לקנא בהם היו אהובים, ועתה
היהודי משתרה, ואם יש לו מאתים זהובים מיד
לובש בגדי משי ועושה לבניו רקמה, מה שלא יעשו
השרים אשר להם הכנסה אלה כפולות* לשנה.
לכן מעלילים עליהם וחושבים אולי ימשך מזה
לגרשם מן המלכות. והיהודים בנאותם עלו בעיר
טודילו לשררה כ"כ עד שהם היו מכים בנוצרים.
והוכרתו הגדולים שבהם להכריז שמי שיכה לנוצרי
יוסר בדיניהם. ועליהם אמר שלמה תחת שלש רגזה
ארץ, תחת עבד כי ימלוך (משלי ל, כא). טעם שני
לשנאתם כי היהודים כשבאו למלכות אדוננו היו
עניים והנוצרים עשירים, ועתה הוא ההפך, לפי
שהיהודי הוא פקח ובעל תחבולות לקרב תועלתו.
ועוד שע"י הרבית נתעשרו מאד. ויראה אדוננו
שלשת חלקי הקרקעות והנחלות אשר בספרד כלם
היום ביד היהודים, וזה מצד הרבית הכבד.

א מ ר ה מ ל ד : טעמים אלו של טעם
הם לקרב השנאה אע"פ שיש ליהודי התנצלות מה,
כי מי הכריחו לנוצרי שילוח מיהודי ברבית? גם

* doobloons.

ילקוט ויכוחים

250

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

אני חשבתי טענה אחרת והיא התרחקם מלאכול ומלשתות עם הנוצרי, ואין דבר מקרב הלבבות הרחוקות כהרגל האכילה אלו עם אלו, עד שיש מקום באיים שאין שבועתם אלא על הלחם שיאכלו יחדו. נשבע אני במושיענו אשר המליכני שפעם אחת עלה חרוני וחשבתי להכרית זרע היהודים או לנרשם, מפני ששמעתי שאם יפול שרץ בכוס של יין שיהודי ישליך השרץ וישתה היין, ואילו נגע אחד ממנו באותו כוס ישפוך היין כי נחשבנו בעיניהם לעם טמא.

ת ש ו ב ת ת ו מ א ש : אין ליהודים בזה אשמה אלא על התלמודים ששמו כבלי ברזל בדגליהם, שהבריבייא אומרת אשר חלב זבחמו יאכלו ישתו יין נסיכם (דברים לב, לח), ולא הבינו שזה מדבר על הזבחים והנסכים שהיו עושים לשמש ולירח קודם שבא ישו לעולם, ובאו התלמודיים ואמרו כי כל יין שנתנסך לאיזה עבודה חוץ ממקום מקדשם אסור, והחמירו עוד שאע"פ שלא ידעו שנתנסך שיהא אסור על הספק, וגזרו אף על הנגיעה להרחקה יתרה.

א מ ר י ה מ ל ד : אתה אמרת שהאשם על התלמודיים, ואני אומר שאינו אלא לשומעים דבריהם. ומכל מקום נודע לי עתה כי היהודים באו לענין הזה מצד דתם.

א מ ר ת ו מ א ש : כן הוא בלי ספק, וכבר קרה לפני המלך אביך שאמר לרופא יהודי אשר לו שמעתי שאנו בעיניכם טמאים לכן נשמרתם

ילקוט ויכוחים

251

ויכוח המלך אלפונסו מספרד
מנגיעתנו ביננו. יהי בן האל עמכם! (שבועה).
השיב הרופא, איזה אדוננו חולה ואין לי עסק אחר
אלא לבקש בריאותך, יביאו מים לרחוץ רגלי אדוני
כי הוא מועיל למחלתך, ואח"כ אביא אל השאלה.
ואחר שרחץ הרופא רגלי המלך שתה מן המים ההם.
אמר המלך, כבר השבת על שאלתי. אמרו השרים,
איך אנו מבינים. אמר הרופא, איזה יותר טמא
המים שדחצו בו רגלי אדם או יין שנגע בו אדם
בירו או בפיו? אם הדבר מצד טומאה איך שתיתי
מי הרחצה?

אמר המלך אלפונסו: היטיב
הרופא לענות, ובלי ספק מפקחי היהודים היה.
ויאמר לתומאש, מה עצתך לבקש על היהודים שלא
יאבדו בין עמי?

תשובת תומאש: עצתי שתכריז
במלכותך שכל הנחלות שבאו ליהודים מכח הרבית
שיחזרו לבעליהם, וזה כפי ראות שופטי הארץ.
ועוד ששום יהודי לא ילבש משי, ועוד שישאו
חותם אדום על בגדיהם שיכירו אותם שהם יהודים.
אמר המלך: עצתך היא נכונה, ואין
אני תמה אלא איך התירה להם תורתם גזל בענין
הרבית?

השיב תומאש: חלילה שתורתם התירה
להם, אבל היהודים בעלי חמדה עשו פירוש להנאתם,
כי הבריבייא אומרת לנכרי תשיך (דברים כג, כא)
והנכרי ר"ל מי שאינו מאמין שום אמונה, ואומר
לאחיד לא תשיך (שם) ואנו עם היהודים אחים הם,

ילקוט ויכוחים

252

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

שכן אמר הנביא הלא אח עשו ליעקב (מלאכי א, ב),
והם הודו האחוה ואמרו כה אמר אחיך ישראל
(במדבר כ, יד).

אמר המלך: כמה רחוק פירוש זה ממה
ששמעתי, שיש בין היהודים כת אחת במצרים
(קראים) האומרים כי לנכרי תשיך רוצה לומר אפילו
יהודי, ולאחיה לא תשיך ר"ל אחיו ממש —
ובהיות המלך בענין זה באו אנשים לפני
המלך ואמרו שמצאו הרוג בבית איש יהודי וכי
להוציא דמו הרגוהו. אמר המלך לתומאש אתה תשיב
לאלו הטפשים כי ירא אנכי פן תעלה חמתי עליהם.
אז השיב תומאש ככל מה שאמר המלך ונער בהם
תכלית הגערה. ובסוף דבריו אמר, כי ידע המלך
החולי המגיע אתכם ושהדין עמכם כי היהודים
הארורים לקחו ממונכם ונחלתכם, והוא כבר צוה
שיחזרו נחלתכם, ומי שהכביד הרבית עליכם שיחזור
לכם, ולא ילבשו היהודים משי ולא כמו לבושכם.
ודי לכם בתועלתכם זו ולא תבקשו מה שהוא
קלון לכם, ולא תלכו אחרי ההבל ותהבלו. אז נפלו
כל העם על פניהם ואמרו יחי אדוננו המלך אוהב
משפט. אמר המלך עמי אתם בני אדם, הנני נשבע
בזבח מושיענו שלא תקבלו שום נזק אם תאמרו
לי ענין ההרוג. ויאמרו כל העם מה נדבר ונצטדק,
ואדוננו חכם כמלאך אלהים ויודע מכאובינו כי
היהודים אכלונו הממונו ובעד הרבית לקחו אפילו
את בקרינו עד שלא נשאר לנו במה לחרוש את
שדותינו, ובקשנו אולי יגרשם אדוננו ממלכותו. אמר

ילקוט ויכוחים

253ויכוח המלך אלפונסו מספרד

המלך כפי זה היהודי לא הרג את הנוצרי אבל אתם הרגתם אותו, וראוי שתוסרו במשפט. אמרו העם, חלילה לאדוננו, אבל מצאנו הרוג ברחוב העיר בלילה ואמרנו לרואים שכוונתנו להוליכו לבית הקברות, והשלכנו אותו בבית היהודי, ושלשה חשובי העיר יש לנו לעדים. ובאו העדים לפני המלך ופטרם מפני שבועתו. והמלך שמח מאד כי ראה בחוש מה שמעלילים על היהודים הוא שקר. וצוה שיכתב בספר דברי הימים. גם תומאש שמח מאד כי נפל שכלו באמתת הדברים.

א מ ר ה מ ל ד ל ת ו מ א ש : הנה באת להאיר עיני ושכר גדול תטול מאת האלהים בעולם הבא. ה ש י ב ת ו מ א ש : והלואי אקבלנו ממך בעולם הזה.

א מ ר ה מ ל ד : מהר נשוב לשאר השאלות ואולי תטול שכר גם ממני, ובתנאי שתביא לפני האברבנאל ההוא אם הוא בתוך עירנו, ואם אינו במקומנו תכתוב אליו בשמנו. -

ה ש י ב ת ו מ א ש : אדוננו ישמח בדברי עמו, ומה גם כי הוא מזרע המלוכה.

א מ ר ה מ ל ד : זה שקר, כי ידענו שכל זרע מלכות יהודה נכרת כאשר בא נבוכדנצר עליהם כי ירא שמא יתעצם העם עם זרע המלוכה.

ה ש י ב ת ו מ א ש : יודע לאדוננו כי מלכים אדירים באו עם נבוכדנצר על ירושלם לעזרו מיראתם אותו, כי משל בכחו על כל יצורי עולם, או מפני שנאת היהודים בדתם, בראשם עלה המלך

ילקוט ויכוחים

אישפאן * אשר מלכות ספרד נקראת על שמו
אישפניא, וחתנו עמו הנקרא פירוס¹⁰ ממלכי יון.
ואישפאן זה ופירוס השחיתו והכניעו עדת היהודים
עם כל תקפם וגבורתם, והם אשר לכדו את ירושלם.
והמלך נבוכדנצר כאשר ראה עזרתם נתן להם חלק
בשלל ובשביה כחוקי המלכים. וידע אדוננו כי
בירושלם היו שלש מחיצות מצפון לדרום: מן חומת
העיר כלפי המערב עד המחיצה הראשונה היו
יושבים כל בעלי מלאכה ובראשם שוחקי סממנים
שהיו צריכים לקטרת לעבודת המקדש, ואמר הנביא
עליהם הילילו יושבי המכתש (צפניה א, יא). ומן
המחיצה הראשונה לשניה היו יושבים כל לומדי
ספר והסוחרים, כי החכמים צריכים לסוחרים יותר
ממה שהסוחרים צריכים אליהם, מפני שהסוחר
אינו מבין בחסרון החכמה ואילו החכם מבין בחסרון
המעות. ומן המחיצה השניה לשלישית היו יושבים
כל זרע המלוכה משפחת דוד והכהנים משרתי
המזבח. וכאשר נחלקה ירושלם בין המלכים האלה
לקח נבוכדנצר המחיצות הראשונה והשניה וכל העב
מסביב ואשר במדינות שבסביבותיהן והולכיכ
לפרס ומדי, והמחיצה השלישית נתן לאישפאן
ולפירוס. ופירוס זה לקח ספינות והוליד כל השביה
לספרד הישנה היא אנדאלוזיא¹¹ ולעיר טולידו,
ומשם נתפזרו כי רבים היו ולא יכלה הארץ לשאת
אותם. והלכו קצת מזרע המלוכה לשיביליא¹², ומהם

* Hispanus. ¹⁰ Pyrrho. ¹¹ Andalusia. ¹² Sevilla.

ילקוט ויכוחים

255

ויכוח המלך אלפונסו מספרד
הלכו לגראנדה. ובחורבן הבית השני היה קיסר ברומי
שהיה מושל בכל העולם, ולקח ארבעים אלף בעלי
בתים משבט יהודה מירושלם ומן הערים סביבותיה
ועשרת אלפים משבט בנימין ומן הכהנים ושלחם
לספרד אשר תחת ממשלתו בימים ההם. ורוב שבט
בנימין והכהנים ומעטים מבני יהודה הלכו לצרפת,
באופן שכל היהודים אשר במלכותך הם מזרע
המלוכה, ולפחות רובם משבט יהודה, ואיך יפלא
אדוננו אם תמצא משפחה מיוחסת לדוד המלך?

אמר המלך: דברים אשר לא שמעתי
הודעתני, ולולי כי מכיר אני את משפחתך הייתי
אומר כי מזרע היהודים אתה באשר ראיתי שאתה
מליץ בעדם.

השיב תומאש: מלך גדול וקדוש!
מה מאד חרפתני חרפה שאין עליה חרפה (יותר
גדולה).

השיב המלך: הלא כבר אמרתי לך
שאינך מהם, ואילו אמרתי שאתה מהם וכעת אתה
נוצרי, במה חרפתיד? הלא נודע בעולם כי אין
בכל העמים מי שיוכל להגיד התחלתו וגזעו ושרשו
הטהור כמו היהודים העניים האלה. כי הנה אבותינו
המלכים האדירים התפארו כי הם מגזע גודוש¹³,
וקצת מהסופרים אמרו כי הגודוש הם מזרע גד בן
הפטריארך יעקב ואחד מן זרעו בא לרומי וקבל דת
ישו והצליח מאד ועלה להיות ראש כל היועצים
הנקראים קונסוליש ואחד זה הצליח למלוכה, וממנו

¹³ Gothes.

ילקוט ויכוחים

256

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

משפחת הגודוש. וכאשר תחקור בשאר העמים לא
תמצא מאיזה שורש נמשכו. הנה רומי אשר משלה
בכל העולם עד הרי חשד, כי לא יכלו לעבור עוד,
נפל ספק מאיזה זרע או עם הם. הסופר שלושטיין¹⁴
כתב שהם ממשפחת טרויאניש¹⁵, והסופר וירגיליו
כתב שהם מבני יון, ואחרים כתבו שהם מבני
רומולו¹⁶. ומיום שבאו הקסרים לעולם התבוללו בני
משפחותם, כי ראשונה היתה הקסרות ברומי ומשם
נעתקה לקושטנטינא והם בני רומי ובאו לישב שם
ע"י הקיסר קושטנטיין, ועד היום אנשי יון נקראים
רומיים על שם רומי. אחרי זה באו הצרפתים ואמרו
כי לא נודע להרומיים שרשם וכי הצרפתים הם
מזרע המלך אליפס¹⁷ והביאו הקיסרות לצרפת
ע"י המלך הגדול קארל מאגנו¹⁸. אחר זה באו
האשכנזים ואמרו כי לא נמצא שורש אמת כ"א
בהם ועשו מלחמה עם הצרפתים והביאו הקיסרות
לאשכנז ע"י הקיסר אנטוניו, ואלו ואלו אין יודעים
אמתת שרשם. נפלא ג"כ כי גם באמונתנו לא נודע
משפחת מושיענו, כי מתיא מייחס אותו לבעלה של
מרים הנקרא יוסף ואומר כי יוסף מזרע דוד היה,
ולוקוס יאמר כי יוסף לא היה מזרע המלוכה, ואנו
מאמינים שלא ידע יוסף את מרים לא קודם לידת
ישו ולא אחר כן לבד רוח אלהים, א"כ איד נייחסו
לדוד, ואמרנו עובד הוליד את ישי וישי הוליד את
דוד ומדוד (מבית דוד) נולד ישו?

¹⁴ Sallust.

¹⁵ Trojan. ¹⁶ Romulus. ¹⁷ Eliphaz. ¹⁸ Charlemagne.

ילקוט ויכוחים

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

257

ה ש י ב ת ו מ א ש : אדוננו המלך! מרים
היא נתיחסה לדוד, וכ"ש שאין פגם באמונתנו אם
נאמר שאין לישו יחס עם בשר ודם אלא עם האל
הגדול ורוחו.

א מ ר ה מ ל ד : כן אני מאמין ואליו אני
אפקיד רוחי, ואין כוונתי אלא לומר שאין שורש
מפורסם במשפחות העמים ורק אלו היהודים העניים
עוד שרשם עמד בם. ומה שאמר הנביא הגדול בלעם
ובגוים לא יתחשב (במדבר, כג, ט) וחשבנוהו לבזיון,
הלא הוא לכבוד, כי לפי שלא נתערבו עם הגוים
נודע שרשם וגזעם כמו שאמר מי מנה עפר יעקב
ומספר את רובע ישראל (שם).

ה ש י ב ת ו מ א ש פניו לשרים ויאמר:
אין כתר ככתרי המלכים. הנה אדוננו המלך המליץ
על היהודים כפלים ממה שהמלצתי אני עליהם ואין
מי שיאמר לו מה שאמר הוא עלי.

א מ ר ה מ ל ד : הדברים אשר אמרתי לך
בדרך אמת למה תהפוך אותם לסמי מות? וראוי
שנעזוב הדברים האלה ונבוא לדברים היותר עצמיים.
ואשאלך כי אמרת בדבריך שלא נתנו המצות כי
אם לעם אשר יצא ממצרים, וזה נאות לאותן מצות
התלויות ביציאת מצרים, אבל שאר מצות והם חקים
ותורות אמת למה לא נתנו לנוצרים?

ה ש י ב ת ו מ א ש : כי היהודים אומרים
שאינן זו שאלה כמו שאינה שאלה למה לא עשה ה'
החמור פילוסוף והפרד נביא או שלא נתן ללכנה
האור שנתן לשמש.

ילקוט ויכוחים

258

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

א מ ר ה מ ל ד : אני לא שאלתי ממך מה שאומרים הטפשים, אבל שאלתי ממך מה דעתך אם אינך טיפש כמוהם.

א מ ר ת ו מ א ש : בזה היה לי ויכוח עם האברבנאל ועל זה שנאתיו ימים רבים עם היות כי חכם גדול הוא.

א מ ר ה מ ל ד : לא יפה אמרת, כי אין שנאה ראויה בענין הויכות, והרשות נתונה לך להגיד לי מה שאמר לך.

ה ש י ב ת ו מ א ש : הוא אמר כי האלמוג¹⁹ הוא אמצעי בין הדומם ובין הצומח, והספוג הוא אמצעי בין הצומח ובין החי, שהרי יש לו חוש ההרגש, והקוף הוא האמצעי בין החי והאדם, והאדם הוא האמצעי בין החי ליהודי, והיהודי הוא אמצעי בין השמים והארץ, והשמים הם אמצעים בין המלאכים והיהודים. ולכן מזון היהודים נבדל, כי הצומח ניזון מן העפר והחי ניזון מן הצומח וכל צמח יערב אל החי, והאדם שהוא במדרגה גבוהה יותר מן החי אינו ניזון מן העשבים כ"א מן הצמחים הנאותים למזונו לכן ניזון מן החי ולא מכל חי, כי לא ניזון מן הסוס ומן הפרד, והיהודי שהוא למעלה ממדרגת האדם אינו ניזון מן החי כ"א מבעלי חיים מיוחדים, ואפילו מאלה רק אחר תיקונים רבים, בשחיטה במליחה ובהדחה והסרת חלבו ודמו עד שישתנה הבשר ההוא ויהיה כאילו אינו בשר אלא

יִלְקוּט וִיכּוּחִים

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

259

מאכל אחר, כדי שלא יאמר שאכל בשך בהמת. אבל הנוצרי אוכל כל חי בלי שום השתנות, לכן אמרה הבריבייא על ענין המאכלים (ויקרא כ, כו) ואבדיל אתכם מן העמים. וכן בענין המצות לא נתנו אלא למי שהוא למעלה ממדרגת האדם. ואמרה עליהם (שמות יט, ה) והייתם לי סגולה מכל העמים, לכן לא נתנו אותן מצות לנוצרים.

א מ ר ה מ ל ד : מה תשובתך אליו ?

א מ ר ת ו מ א ש : השיבותי לו האמת, כי כל המצות ההם לא נתנו לנו מפני חשיבותנו ושלמותנו, כי הנה החלב והדם מחזיקים התאווה וכן בשר החזיר ושאר בעלי החיים, אבל היהודים הרודפים אחרי הזנות כמו שהעיד היוצר עליהם (יחזקאל טז, לה) לכן זונה שמעי דבר ה', הוכרח להזהירם ולמנעם מן הדברים העוזרים אל התאווה. אולם הנוצרים לטוב מזגם ושלמותם מהפכים כל הדבר למזגם כמו הדבש שיהפוך מרירות קליפת האורגנה²⁰ למתיקות.

א מ ר ה מ ל ד : יכול היה להכות על ראשך

מכל שאר המצות שאינם ממין המאכל.

א מ ר ת ו מ א ש : גם זה מפני חשיבותנו

וטוב מזגנו, כי דבר מועט יספיק לנו לבוא אל השלמות, כמו שראינו אנשים חזקי הבריאות כי כאשר יבואו לחולי במעט תרופה יחזרו אל הבריאות, מפני שהבריאות היא טבעית להם, ויש אנשים חלושי ההרכבה צריכים כמה תרופות להחזירם

²⁰ orange.

ילקוט ויכוחים

260

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

לבריאאותם, והם היהודים אשר לא הועילו כל תרי"ג מצות לעשותם טובים. והנני מדמה הנוצרים לגלגל היומי (השמש) והיהודי לגלגל הירח, וכמו שכתב הפילוסוף כי המלאכים לפי שהם שכליים ורוחניים לא יצטרכו לשלמותם לעשות להם פעולה בעצמם, אבל הגלגלים (כוכבי לכת) צריכים תנועה לעצמם, אמנם הגלגל היומי לפי שהוא הקצה האחרון מבעלי חומר ולמעלה מהם יספיק לו תנועה אחת, והגלגל שאחריו שהוא רחוק יותר מהשלמות עושה שלמותו בשתי תנועות, עד גלגל הירח היותר רחוק מהשלמות והמעלות צריך תנועות רבות.

א מ ר ה מ ל ד : היטבת מאד בתשובתך לדברי החכם ההוא, בכל זאת לא תפר אהבתך עמו, כי מוסכם לכל כי הדתות מתקיימות רק עם הדמיון. היהודי יחשוב בכח המדמה אשר לו כי אין דת אחרת ולא אמונה זולת אמונתו, והמאמין בדבר אחר הוא בעיניו כדמות בהמה. וכן הנוצרי מדמה כי היהודי אינו אלא בהמה בצורת אדם ונפשו במדור התחתון של גיהנם. ואם תשאל לישמעאלי יאמר על שנינו כי הגיהנם מלא ממנו. ובאיי הים הרחוקים יש משתחיים לצורת פרד ונושאים על דגליהם צורת הפרד, וגדול המגיע אליו נושקו וחושבים שאמונתם שלמה יותר מכל האומות, וכשהולכים שם הנוצרים מלעיגים עליהם. ומה שאנו משתחיים לצורת אדם מפני שהיא נכבדת שבצורות עד שעל דמות כסא האל היה דמות כמראה אדם (יחזקאל א, כו), ובחיות הקדש אמר דמות פניהם פני אדם (שם א, י).

יִלְקוּט וִיכּוּחִים

261
וְהַיְהוּדִים שֶׁהִרְחִיק הָאֵל מֵהֶם כָּל הַצּוּרוֹת נִצְטוּ
לַעֲשׂוֹת כְּרוּבִים בְּמִקְדָּשׁ וְהֵם בְּצוּרַת אָדָם.

אַחַר זֶה אָמַר הַמֶּלֶךְ: יִסְפִּיק לָנוּ דְבוּרָנוּ הַיּוֹם
כִּי הַשֶּׁמֶשׁ שׁוֹקֵעַת, וּמֵאֵת תְּשׁוּבָה כִּי נִמְלְצוּ לַחֲכֵי
דְבָרֶיךָ.

בְּיוֹם הַמַּחֲרַת בָּא תוֹמָאשׁ, וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ:
נִמְשְׁכוּ הַדְּבָרִים בִּינֵינוּ אֲךָ בְּסִיבַת נְפִילַת הַיְהוּדִים
לֹא מִצְאָתִי תְּשׁוּבָה.

הַשֵּׁיב תוֹמָאשׁ: אֲשָׁל מִמֶּךָ רֵאשׁוֹנָה
אִם אִמֵּת שֶׁשָּׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ הַמֶּלֶךְ.
אִמֵּר הַמֶּלֶךְ: מָה עֲשִׂיתִי רַעְהָ. יְבוֹא
הַמְּנִיד.

אִמֵּר תוֹמָאשׁ: כִּי שִׁלַּחַת שָׂר אֶחָד
לְמַלְחָמָה וְכֹאשֶׁר טַעָה בְּמָה שֶׁעָשָׂה גִזְרַת עֲלֵינוּ שֶׁלֹּא
יִוְסִיף עוֹד רֵאוֹת פְּנִיךָ. אַחַר זֶה הִלֵּךְ לְשֵׁם שָׂר אֶחָד
וְטַעָה וְלֹא נָתַתְּ לוֹ שׁוּם עֹנֶשׁ. וְאִיָּה מֶלֶךְ הַמִּשְׁפָּט
שֶׁהִשְׁוֹ שְׁנֵיהֶם בַּחֲטָא וְזֶה נֶעֱנַשׁ וְזֶה לֹא נֶעֱנַשׁ?

הַשֵּׁיב הַמֶּלֶךְ: מִי שֶׁאִמַּר לְךָ דְבַר זֶה
אֵינוֹ מִבְּקֵשׁ הָאִמֵּת, כִּי הִרְאִשׁוֹן הַזֹּהֲרָתִיו בְּכָל עוֹצֵם
הַמַּלְחָמָה וְכָל פְּרִטְיָהּ וּבְכָל זֹאת עָשָׂה הַהִיפֵךְ, וְאֵילֹ
הַשָּׂר הַשֵּׁנִי אִפִּילוֹ בְּשִׁלְיָחוֹת לְמַלְחָמָה לֹא צוּיָתִיו
זֶהוּא חָשַׁב שֶׁעָשָׂה רְצוֹנִי וְהִלֵּךְ לְשֵׁם וְעָשָׂה כְּפִי שֶׁכָּלוּ
וְלָמָּה יֶעֱנַשׁ, מָה עָשָׂה?

הַשֵּׁיב תוֹמָאשׁ: יִשְׁמְעוּ אֲזַנֶּיךָ אֲדוֹנָנוּ
מָה שִׁיֵּצֵא מִפִּיךָ, כִּי הַשָּׂר הִרְאִשׁוֹן הֵם הַיְהוּדִים אֲשֶׁר
נִצְטוּ עַל מְנִיעַת עֲבוֹדוֹת צוּרוֹת הַשָּׁמַיִם וְעַמְדוֹ לָהֶם
אַרְבַּעִים נְבִיאִים אַחַר מֹשֶׁה לְהַזְהִירָם ע"ז, וְהֵם עָשׂוּ

ילקוט ויכוחים

262

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

ההיפך. לכן לא רצה האל שיראו פניו עוד, וכמו שנאמר בספר הבריבייא (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר פני מהם, ונאמר (שם בט, כז): וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה. אבל כל העמים העובדים כוכבים ומזלות לא קראם האל ולא נצטוו זהם משכלם עשו לכבוד צבא השמים כמו שמכבדים לשרים מפני כבוד המלך, ולכן אמר על היהודים (עמוס ג, ב) רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם וגו'. ועוד נענשו מפני שכל אותם העמים אין גם אחד שיעבוד שתי אלהות, והמורה בשנים כופר באחד, והיהודים עבדו הרבוי עד שנאמר עליהם שהיו בשומרון עיר המלוכה בתים של ע"ז כמנין ימות החמה והם עובדים כל אחד מהם יום אחד, ובסוף השנה עבדו כלם יחד. והוא הדבר השנאוי לאל כי הרבוי הפכו לאחדות, אבל השלוש אינו רבוי כי אם אחדות פשוט למבין. ושלשה יהודים גדולים מחכמי אשכנז ראיתי ולמדתי מהם להבין בספרי הקבלה וראיתי כי שם מתבאר השלוש שהוא האחדות. ובסוף הדברים שאלתי מהם מי הם טובים יותר, הם או אבותיהם. והשיבו ודאי כי אבותינו קטנם עבה ממתנינו, והמקדש יוכיח שחזר אליהם לסוף שבעים שנה. אמרתי להם ואם הם טובים מכם ועבדו הרבוי, אתם למה לא תאמינו השלוש, כ"ש כי מספרי קבלתכם נראה שהוא האחדות הנמורה? השיבו לי, אדרבה, מאבותינו קבלנו תוכחה שלא לעבוד רבוי כי מכל הנביאים הוזהרו שאם יעבדו ע"ז יפלו נפילה עצומה.

יִלְקוּט וִיכּוּחִים

263

ויכוח המלך אלפונסו מספרד
א מ ר ה מ ל ד : יותר טוב השיבו לך מאשר

שאלת.

א מ ר ת ו מ א ש : ואם השלוש הוא

האחדות אין טענה מעונש אבותיהם.

א מ ר ה מ ל ד : אומר לך תומאש, כי

רחוק אני מדעת המלכים הקדמונים אשר בקשו

להכריח היהודים באמונת ישו ולבסוף לא עלתה

בידם, כי בחדרי משכיתם הם יהודים בכל תנאיהם,

וכבר אמרו כי שלשה מימות אבודים הם, מי

הבפטיזמו²¹ (טבילה או זריקה במים קדושים) על

איש יהודי, והמים הנופלים בים, והמים שעל היין.

וטעמי הוא, כי היהודים אשר ראו אותם המעמדות

הנוראות והקדושות ואותם הפלאות ואש מן השמים

בנתנה דתם נתחזקה אותה צורה בלבם ונעשה

אצלם טבעית, ולכן אם יפשטו אותה צורה הקדומה

שבלבם וילבשו צורה חדשה כמעט שהיא להם הפך

הטבע. אבל הנוצרים כשלבשו צורת אמונת ישו

לא היה להם מקודם צורה אחרת מן השמים כ"א

דברים שהוציאו משכלם והיא עבודת הצורות. ומי

שאינו לו צורה קיימת מוכן לקבל כל צורה.

א מ ר ת ו מ א ש : לכן אני אומר שאי

אפשר להוציא מלב היהודים את דתם אם לא באש

כמו שנתנה באש.

א מ ר ה מ ל ד : יפה דברת, אבל ואמרו

שהאל שנתנה באש ראוי שיוציאנה באש ולא אתה.

שמעתי על שלחן אבי מפי שני שלוחים דון

²¹ baptism.

ילקוט ויכוחים

264

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

ג'ושפי (יוסף) בנבנשתי ודון שולימאן בן יעיש,
והם שלוחים מן האלג'אמאש²² (כנסת זקני ישראל)
אשר מקשטיליא. וכאשר אמרו הנוצרים לפני אבי
לאותם האנשים שרצו להביאם לדת ישו, השיבו
כי נתינת תורתם היתה בששים רבוא ונפלאות
והתגלות השכינה ואש מן השמים, ונטילתה ראויה
שתהיה כנתינתה. והוסיפו לאמר: „כאשר יבוא האל
הגדול ויקרבנו אל הר אחד ויראנו גדלו ויאמר לנו
שנעזוב דת משה ונקח דת ישו, אז תראה המלך
אם נפצר בדבר“. לכן אמרתי כי אין להאשימם
בהפצר זה, וכ"ש כי עניני מושיענו אעפ"י שאינם
חוז' לשכל אינם קרובים אל השכל, והוא יושיעני
ו'ושיבני בגן עדן עם המלכים אשר היו לפני. ולא
אמרתי להמליץ בעדם כ"א לומר שאין לנו כח
להעבירם על דתם.

א מ ר ת ו מ א ש : וכמה דברים יוצאים

מן השכל אני רואה שהם מאמינים.

א מ ר ה מ ל ד : אמור קצתם.

א מ ר ת ו מ א ש : הם יאמרו כשעמדו על

הר סיני קרע להם האל כל השמים ממעל, והנה
השמים לא יקבלו שום הפסד ולא קריעה; ויאמרו
שהאל היה יושב באהל משה, ולפי זה האל הוא
גוף, והם בורחים מאמונת משיחנו מפני שהיה לו
גוף; ויאמרו כי בבית שני לא ירדה אש מן השמים
אבל מצאו בהר חפירה מלאה שמן ולקחו ממנו
ונתנו על עצי המערכה שעל המזבח ונהפך השמן

²² Aljama.

יִלְקוּט וִיכּוּחִים

..... 265 ויכוח המלך אלפונסו מספרד

לאש; ויאמרו כי חבקוק היה הולך אל השדה לתת מאכל לקוצרים ובא מלאך והוליכו כמה פרסאות לגוב האריות אשר שם דניאל ואכלו ושתו שניהם, וחזר חבקוק אל הקוצרים ועדיין שעת אכילה לא הניעה; ויאמרו כי צדיק אחד שלהם היה לו עזים שהיו קמים על הזאבים ואכלו אותם; ואחד אמר ששם חומץ בנר והדליק במקום שמו.

א מ ר ה מ ל ד : גם אני שמעתי משטות היהודים שאמרו כי עוף אחד הטיל ביצה אחת וטבעה ששים כרכים ושברה שלש מאות ארזים (בכורות נז:); ואמרו שבמקום אחד מן הים ירד ברזל ועברו שבע שנים ולא הניע לקרקע הים (ב"ב עד.). ותמה אני מאד, כי אותם שאמרו הדברים האלה היו גבונים וחכמים, אם לא שרומזים בדבריהם סודות, או שבא סכל ורשע והכניס אותם הדברים בתלמוד כדי להטיל דופי בכל דבריהם. איד שיהיה אין בזה כח או ראייה להוכיח להם להאמין ג"כ בשלוש, לפי שאותם דברים מראים רק יכולת האל ואיד הוא משגיח על הצדיקים עד שמשנה הטבע בעבורם, ודברים כאלה מחזקים בלב ההמון אמונתם בה'. ואולי לזה כוונת מי שאמרם. אבל השלוש מפסיד אמונתם באחדות, ואין בהמון העם כח ועיון לאמת איך הם שלשה והם אחד, ולכן יאמרו לך כי יאמינו בדברים המחזקים אמונתם ולא במה שיבטלנה.

א מ ר תּוּמַאשׁ : דברים אלו ראויים ליכתב

יִלְקוּט וִיכּוּחִים

266

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

ולדרוש אותם לפני חכם לב. ונשוב לענין, ואומר כי סיבת נפילת היהודים בדרך טבע, אם לא יראה לאדוננו לומר שהוא דרך העונש, קשה יותר להבין לפי שהיה להם עשירות רבה, כי שלמה המלך הוציא במקדש אלף ושמונה מאות ככרי זהב ושבעת אלפים ככרי כסף^ה, ומספרם היה יותר ויותר, כי בדברי הימים כתוב שהיו ישראל אלף אלפים ומאה אלף שולפי חרב ומבני המלוכה (יהודה) ארבע מאות [אלף] ושבעים אלף [דהי"א כא, ה].

ה ש י ב ה מ ל ד : על שני דברים נפלאתי, ראשית מנין לו לשלמה כל העושר ההוא? שנית איד נתמעטו אלה היהודים תחת היותם כל הרבוי אשר אמרת?

ה ש י ב ת ו מ א ש : באניות אופיר היו מביאים לשלמה בכל שנה זהב רב. ודוד אביו הניח לו הון עצום אשר גזל מן העמים ולכן לא רצה שלמה לבנות ממנו המקדש^ג.

^ה דוד המלך אמר לשלמה בנו: והנה בעניי הכינותי לבית ה' זהב ככרים מאה אלף וכסף אלף אלפים וזנ' ועליהם תוסיף (דהי"א כג, יג). ויתנו לעבודת בית האלהים זהב ככרים חמשת אלפים ואדרכמונים רבוא וכסף ככרים עשרת אלפים וזנ' (שם כט, ז). שלשת אלפים ככרי זהב מזהב אופיר ושבעת אלפים ככר כסף מזוקק (שם כט, ד). ויהי משקל הזהב אשר בא לשלמה בשנה אחת שש מאות וששים ושש ככר זהב (דהי"ב ט, יג).

^ג שלמה לא נמנע לבנות הבית מטעם זה. וכנראה חפץ לומר כי ה' אמר לדוד דם לרוב שפכת ומלחמות גדולות עשית לא תבנה בית לשמי וזנ' הן בז נולד לך הוא יהיה איש מנוחה וזנ' הוא יבנה בית לשמי (דהי"א כג, זח).

ילקוט ויכוחים

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

267

א מ ר ה מ ל ד : ראוי אתה לעונש גדול
אשר חרפת לנו ולכל המלכים. וכי מה שלוקח המלך
בחרבו נזל יקרא? אבל חכמתך תכפר היום עונך.
ומה תשיב על ענין המיעוט שנתמעטו?

ה ש י ב ת ו מ א ש : נתמעטו במלחמות
העצומות, וכמו שאספר, והנשארים אשר באו
למלכותך באותה שנה עלה עליהם דבר כבד, כי
הם אשר הביאו הדבר לעולם, שכן אמרה הבריביא
ידבק ה' בד את הדבר וגו' (דברים כח, כא). „בך“
ולא באומה אחרת, וזה כשהיו עומדים בארצם,
ואחר שיצאו משם נדבק בנו משום אוי לרשע ואוי
לשכנו.

ה ש י ב ה מ ל ד : אם היה האומר זאת
איש אחר הייתי חושב כי מה חתול אכל. הנה
טוליו²² הגדול ממך אמר כי חמשים שנה קודם
שבאו היהודים לספרד היה דבר גדול כל כך עצום
עד שננעלו שערי המדינות הגדולות ובפרט קורדובא
טולידו ושביליא. גם בזמני ראיתי מגפה גדולה והיו
נופלים מן הנוצרים מאה בכל יום ומן היהודים לא
מת אחד עד שהיו הנוצרים מוליכין בניהם בלילות
לבתי היהודים אולי ינצלו. ובעיר הגדולה רומא וכל
גלילותיה היתה מגפה שלש שנים רצופות עד
שחשבו כי האלהות כעסו עליהם על מה שלא עבדו
אותם. וכמעט אני אומר כי לא המלצת על היהודים
מתחלה אלא כדי להטיל סם מות זה באחרונה. ונשוב

²² Tullius.

ילקוט ויכוחים

268

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

אל הענין, כי עדיין אין תשובה איך נפלו היהודים
בסבה טבעית.

ה ש י ב ת ו מ א ש : אומר לאדוננו, כי
גדולתם ונשיאותם היא היתה סיבת נפילתם. משל
לאילן כי כאשר גבה קומתו היא סיבת נפילתו לפי
שהרוח שולט בו יותר. וכן היהודים עבר עליהם רוח
גאווה ושונא הנאות השפילם. ועליהם אמר הנביא
השליך משמים ארץ תפארת ישראל (איכה א, ב),
וכיון למה שאמרנו כי עלייתם עד לשמים היתה
סיבת נפילתם לארץ, כי נתגאו אלו על אלו עד
שנפרדו הלבבות מאד. וידוע שכל הדברים שבעולם
יש להם חבר חוץ מן הגאווה שאין לה חבר. ומן
הגאווה נמשכת השנאה ביניהם ומן השנאה הפירוד,
כי כל אחד מהם היה אומר לו יאתה השררה
והמלכות. וכדי להשתרר אלו על אלו שכרו מושלים
נכרים להושיעם ולעזרם נגד אחיהם. וכאשר ראו
הנכרים מסתריהם ופירוד לבנם הוסר מהם אימתם
ולא חשבום לעם חזק ובאו עליהם והפילו. וקודם
לזה נאמר עליהם לא האמינו מלכי ארץ כי יבא צר
ואויב בשערי ירושלם (איכה ד, יב), ולא יכלו לעמוד
כנגד אויביהם כי הרבוי עם הפירוד נחשב למיעוט
וכל אחד היה פונה לדרכו כדי להכעיס את חברו,
ובזה הדרך נחלש כחם. והיה רבויים כרבוי היתושים
לא לעזר ולא להועיל. ועליהם אמר הנביא כלנו
כצאן תעינו איש לדרכו פנינו (ישעיה נג, ו). ואמרו
הטבעיים כי אין במין החי יותר סכל ממין הצאן,
וזהו כצאן תעינו. וגם לא היה להם טיב הצאן

י לקוט ויכוחים

269

ויכוח המלך אלפונסו מספרד
שהו אוהבות הקבוץ, אלא להיפך שכל אחד פנה
לדרכו, ולכן אמר איש לדרכו פנינו. ונמשכו
המחלוקות בין היהודים כפי רוע מזגם. ומה יפה
פירוש ניקולי די לירא על הפסוק לא תבערו אש
בכל מושבותיכם ביום השבת (שמות לה, ו), כי לא
אש ממש נאמר, שאסורו כבר נודע ממה שנאמר
(שם כ, י) ויום השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה
כל מלאכה, אלא אמר על המחלוקת שלא יבערו אש
המחלוקת בשבתות כמנהג היהודים כשיושבים
בטלים ממלאכה. וניקולאי יודע ענינם.

א מ ר ה מ ל ד : יפה פירש והוא (המומר)
כמו הגנב אשר הוא מבני הבית. אמנם בענין השבת
יש לי תרעומת על ישו למה לא צונו השבת, והיא
הוראה למעשה בראשית אשר אנו מסכימים באותה
אמונה. ואם תאמר שיום ראשון נכנס במקומו, זהו
אם הנוצרים היו שומרים אותו בבטול המלאכות,
אבל אין שמירתם אלא באכילה וסיוול, ואילו
היהודים שומרים אותו בבטול מלאכה והקריאה בדת
האלהים. וכן הישמעאלים ביום הששי קודין אלקוראן
שלחם, ובזה יש יתרון להם עלינו.

ה ש י ב ת ו מ א ש : אין הנוצרים חייבים
בבטול מלאכה, לפי ששמירת השבת יש בו שתי
כוונות, אחת זכר החידוש ושנית זכר שהיו עבדים
במצרים, כמו שנאמר (דברים ה, טו) וזכרת כי עבד
היית וגו' וזה העיקר. והנוצרים שלא באו למצרים
לא יצאו משם ואין להם זכר בבטול המלאכה.

א מ ר ה מ ל ד : כיון שנמשכו הדברים

ילקוט ויכוחים

270

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

אשאלך מדוע בחר משה ביום השבת ונביא

הישמעאלים ביום הששי וישו ביום הראשון?

ה ש י ב ת ו מ א ש : משה אמר שראוי לתת כבוד ליום המנוחה שבו שבת האל ושליומות היום יראה במנוחתו. ונביא הישמעאלים אמר כי האדם ישמח ביום גמר מלאכת בראשית לכן צוה לנוח בו. וישו בחר ביום הראשון כי ראוי לתת כבוד לתחלת ימי המעשה ובוה יכיר שהבורא היה ראשון למעשה בראשית. ואסיים כי הסיבה הטבעית לנפילת היהודים היא כי הביאו עליהם הרעה בידם בכמה זמנים : הראשונה בזמן ירבעם בן נבט כאשר באו לבקש מרחבעם בן שלמה שיקל עולם, והוא השיב שיכביד עולם ממה שהיה, וכן לא היה ראוי להשיבם כי ראוי למשוח מלך לתת לעמו ועבדיו חן וכבוד כי לא ידעו מה יולד יום והמלך בעצם הוא העם והוא מלך בשם. והם ג"כ ברוע מזגם ופחזותם מאסו מיד במלכות בית דוד כי כאשר בחרו אלהים חרשים כן בחרו מלכים חרשים, והיו להם לשית עצות ולהמתין עד יתרצה לשאלתם, ונמשכו מלחמות חזקות והיו מתמעטים והולכים, כי הרע מפסיד את עצמו, ומה היה מועיל פקחום אשר אמר אדוננו, אם כל חכמתם הוא להרע את עצמם, אלו לאלו, ולא לחזק מלחמותם נגד האויב. אז הלך בן נבט למצרים והביא את שישק עליהם ונלה לו מצפוני היהודים ובאיזה דבר העיר נוחה להכבש. והעומדים בתוד העיר מכת בן נבט היו שולחים כתבים לשישק איך יעשה. וכאשר נודע

ילקוט ויכוחים

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

271

לכת בן שלמה ערכו מלחמה בתוך העיר זהרגו אלו
לאלו באופן שהם עשו מה שהאויב לא יכול לעשות.
והנה אביד המרומם פעם אחת כעם על היהודים
ורצה לאבדם, אמר לו יועץ אחד, הזהר אדוננו כי
לא קם מלך במחשבה זו שלא נפל. ואם תרצה
להנקם מהם צוה שיכנסו כלם בעיר אחת ואין זר
בתוכה, וישימו ראשים עליהם, ותראה כי לעולם
לא יסכימו בהסכמה אחת, ועל זה יהרגו אלו את
אלו וידך לא תהיה בהם. הנפילה השניה בזמן המלך
הנקרא אביה, הוא דבר אליהם טובות והשיבו לו
כי אין להם חלק בבית דוד ונמשכו מלחמות ונפלו
חמש מאות אלף (עיין דהי"ב יג, יז) גבורים תפארת
ישראל. השלישית בזמן מלך ממלכי יהודה אשר שלח
למלך מצרים תשורה כל כלי בית האלהים שיעזרהו.
וגם זו סיבה לנפילתם, כי היו מחללים כלי המקדש
ונתנו אותם בידי זרים, ובא מלך מצרים עליהם
והכה בהם מכה רבה ואמר כי הגיע יום לקחת
נקמה ממה שהיו עושים היהודים לאבותינו על הים.
הרביעית בזמן מלחמות שני המלכים אחד מיהודה
ואחד מישראל והעליל מלך ישראל כי יד הכהנים
במעל, והרגו ביום אחד עשרים אלף כהנים.
החמישית בזמן מלך אחד נקרא מנחם אשר השחית
בישדאל השחתה גדולה, וכי שמע פול מלך אשור
פירוד לבבם בא עליהם בחיל עצום ונתן לו מנחם
אלף ככר כסף שיחזיק המלוכה בידו ויהי לו לעבד.
ומנחם לא רצה לתת הכסף מאוצרותיו ויטילו על
העם והוצרכו למכור את בניהם להביא הסף ההוא

ילקוט ויכוחים

(מ"ב טו, י"ט-כ). הששית בזמן שעלה נבזרדארן עליהם, וכתבו התלמודיים שנהרגו באותן מלחמות כפלים כיוצאי מצרים, ואז נשרף המקום הקדוש ומתו ברעב שתי מאות אלף. כן כתוב בדברי הימים הישן. השביעית נפילתם באלכסנדריא, כי במלחמות על ירושלים הלכו שם יהודים רבים כחול על שפת הים ושם הצליחו מאד ועשו להם מקדש, והתחילו להשתרר אלו על אלו, וכת אחת שלחה לטוריינוס קיסר שיבא עליהם, ובא טוריינוס והיתה המלחמה מבפנים ומבחוץ ועברו על ידי חרב חמש מאות אלף. השמינית היתה ביד שני האחים נקראו הורקנוס ואריסטובלוס, כי לא רצה הקטן להודות המלוכה לגדול ושלת אריסטובלוס דורון לפונפיאו²⁴ שר רומי כדי שיעזרהו, והדורון היה גפן זהב משקלה חמש מאות ככר זהב עם אבנים טובות ומרגליות. ואז בא פונפיאו בחיל גדול ונלחמו האחים מבפנים ופונפיאו מבחוץ, ונפלו איש בחרב אחיו עם רב, ונשארה המלכות להורקנוס, ואריסטובלוס הובא בזיקים לרומא. התשיעית בזמן מלחמת הורדוס וגם היא מפירוד לבנם. העשירית חורבן הבית השני ע"י טיטוס מסבת הרעב שהיה בירושלים (ולוא זאת לא היו נופלים כמו שהעיד יוסיפון בן גוריון). ומו הרעב מתו ארבע מאות אלף. ומסופר מעזותם שהיה טיטוס שואל מהם רק שישימו דגל הרומיים בשער ירושלים שלש פעמים בשנה להראות שיש לרומיים איזה ממשלה עליהם ולא רצו. ואם היה

²⁴ Pompeijus.

ילקוט ויכוחים

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

273

להם ההפצר והעזות עם אחיהם כל שכן עם זרים. ואספר לאדוני כי איש יהודי (כהן) היה נקרא שמו מנשה ולו אשה מואבית נגד הסכמת עזרא שגזר לגרש כל הנשים המואביות כפי הדת שלהם, ומנשה לא רצה, ונאספו כל הכהנים ויגרשוהו מעבודת המקדש. אז קם מנשה בעזר חתנו סנבלט ויקבץ כל ראשי הכהנים ויאמר להם שאם ירשוהו לעבודה הרי טוב, ואם לאו יעשה דבר שכלם יתחרטו ולא יוכלו לתקן עד עולם. והכהנים לענו מדבריו. אז הלך וקבץ אליו רבים על ידי מתנות רבות כי עשיר גדול היה, ובקש לבנות מקדש בהר גריזים, והלך הוא וסנבלט המלך לאלכסנדרוס המלך בעושר גדול לשחדו כדי שיתן להם רשות, ונתן לו רשות ובנה המקדש. וכל העיירות הקרובות שמחו מאד מפני טורח עלייתם לירושלם וגם מפני ההנאה מן העולים שם לחוג, כי מנשה הערים ושלח כרוז לכל הסביבות שכל מי שיבוא אל מקדשו לא יתן תרומות ומעשרות כ"א מתנת ידו כפי רצונו כי אין חפץ האל בדברים שהם על צד ההכרח כ"א בנדבה. ובזה משך לב העניים אליו וכל הסביבות עזבו המקדש אשר בירושלם אשר בחר האל ובאו למקדש החדש. ומזה נמשכו מלחמות בין היהודים העולים לירושלם ובין היהודים העולים אל המקדש החדש, והיו נופלים משתי הכתות עם רב. וכן הכהנים האמתים היו יוצאים נגד הכהנים החדשים שהקים מנשה, ובזמן עליית הרגל היו נופלים מהם לאלפים. ונמשך המקדש ההוא קרוב למאתים שנה, עד שקם מלך אחד נקרא

ילקוט ויכוחים

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

274

הורקנוס ומלך חסיד היה ואוהב הרת, ויצא ונתן המקדש ההוא והחריבו ועשה הרג רב ושפטים גדולים בדורשים המקדש החדש ושבו היהודים לירושלם. אבל נפלו במלחמות ההן משני הצדדים השליש מן היהודים. — עוד אודיע לאדוננו מעזותם של אלו, כי נמצאו בהם שני אחים כהנים בני צדוק והגדול לא היה יודע בעבודת המקדש כמו הקטן, וצוה אביהם שיתמנה הקטן לכהן גדול לעבוד עבודה במקדש, והקטן לא רצה ואמר שיהא אחיו הגדול כהן גדול, וכן היה. לימים נתחרט הקטן ובקש תחבולה להכשיל לגדול ולהוציאו מכהונתו הגדולה, ואמר לו בא ואלמדך סדר עבודה, והלבישו בגד שאין הכהנים רגילים בו וחרג אותו המיין (אזור) שאינו לבוש עבודה והוא צורת בגד והמיין שלובשות הנשים, והגישו אל המזבח, וירד הקטן אל הכהנים שבמקדש ואמר להם, ראו כי אחי יש לו חשוקה שהוא מזנה עמה וזה ההמיין היא שלה, כי נשבע לה שביום שיתמנה כהן גדול שילבש בגדה לסימן אהבתה. אז קמו הכהנים להרגו, והוא בקש מהם רחמים שישמעו דבריו ראשונה, וספר להם תחבולות אחיו, ונמצאו דבריו אמת, ורצו הכהנים אחרי אחיו להרגו ונמלט בבית המלך, ומשם בקשוהו והלך לאלכסנדריא של מצרים ובנה מקדש שם ונתמנה לכהן גדול באותו מקדש ועמד הבית קרוב למאתים שנה (עיין מנחות קט:).

א מ ר ה מ ל ד : נפלאתי איד כל פרטי

היהודים נמצאים בזכרוןך.

ילקוט ויכוחים

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

275

אמר תומר: שמא גם מזה יאמר אדוננו שאני מהם? והענין הוא שאני דורש לנוצרים דברי תוכחות ומביא ראית מרעות היהודים וסבת נפילתם. — עוד אודיע לאדוננו שתי סבות אחרות: (א) כי היהודים בתחלה כאשר נשאו חן בעיני האל היה לוחם מלחמותיהם כמו שמפורסם בכל ספר הבריבייא, ולכן לא למדו תחבולות המלחמה כי לא הוצרכו להן, וכן נאמר עליהם מגן אם יראה ורומח וגו' (שופטים ה, ח). וכאשר חטאו הסתיר האל פניו מהם ונשארו קרחים מכאן ומכאן, כלי המלחמה והמצאתה לא היו יודעים, ורצון האל לא היה עמם ונשארו מופשטים מכל תכונה והיו אובדים כצאן בלי רועה. (ב) כי לא היו להם הסוללות להפיל החומות אשר המציאו הרומיים והיוונים, וכן אילי הברזל הנוראים והפילים עם מגדלים עליהם אשר לא נסו היהודים בהם ולא ראו מעולם ולא ידעו להשמר מנזקם, והיו אומרים אלו לאלו ראו חיות נוראות אשר לא ראינו ולא שמענו מהם, כי חשבו שהם חיות השדה.

השיב המלך ואמר: ידוע הוא שהדבר שאדם לא ראהו מעולם לא יוכל לצייר אמתת צורתו. ומצינו בימים קדמונים שהיו יורדים מן הר אחד אל הבקעה אנשים רוכבים על הסוסים וחוטפים ונוזלים מאנשי הבקעה, והם אשר לא ראו מעולם איש רוכב על סוס, נדמה להם שהוא צורת חיה אשר מחציה ולמעלה צורת אדם, וכי האדם והבהמה

ילקוט ויכוחים

גוף אחד, והיו קורין אותם סייטאריש²⁵ (רובה קשת) עד שעבר דרך שם הירקוליש²⁶ הגבור וראה הסייטאריש ושחק על אנשי הבקעה ודרך אתריהם והשיגם והראה להם שהם רוכבים על סוסים. ובמלחמה אחת היה לנו ענלה עם סוללה גדולה, ושמונו אותה נגד פתח העיר ורצנו עמה, וחשבו העניים שבעיר שהיא חיה וברחו ונכנסנו אל העיר וכבשנו אותה. אבל מה שאמרת שהיהודים לא ידעו מה היא הסוללה הוא שקר, שהרי כתב ג'ושיפוש (יוסיפוס) הגדול שכאשר צוה טיטוס שיקרבו אל החומה כלי הברזל יצא בחור אחד וחפר תחת אופני העגלות וישם שם גפרית וזפת והדליק אש ונשרפו אילי הברזל וכל האנשים השומרים. אחר זה הקריבו אל החומה שלשה אילי ברזל שנשארו ואמר טיטוס כי יצאו ארבעה בחורים מירושלם ונקראו טפטיוס הגלילי ומגנוס החברוני ויורמינוס השמרוני ואריוס הירושלמי ויצאו ויהרגו כל השומרים והכו במחנה הרומיים מכה עצומה, והיו באים אליהם כאדם בא אל שפחתו, עד שנתרחקו החיל ואז הציתו אש באילים. ואיך תאמר שלא היו יודעים מה היא ושנרמה להם כחיה? ובמלחמת אנטיוכוס יצא נער אחד ותקע חרב בכטן הפיל הגדול לפי שאמר שאם יהרוג הפיל מתחתיו יפול המגדל שעליו עם הגבורים שבתוכו וחרף את נפשו שימות עמהם. הרי שידעו כי מגדל היה. אבל הטענה הקודמת לזו לדעת למה גרשם האל מביתו? היא טענה שאין עליה תשובה.

²⁵ Saetera. ²⁶ Hercules.

ילקוט ויכוחים

ויכוח המלך אלפונסו מספרד

277

ה ש י ב ת ו מ א ש : הטעם הוא שהם הביאו אל נכר בבית אלהים, לכן היה ענשם באותה מדה שילכו לאדמת נכר ויעבדוהו שם. וזה מדברי ירמיהו (טז, יג) נדע. וכן אמרה התורה ועבדתם שם אלהים אחרים (דברים כח, יד). ואז הלכו לבבל וישבו שם שבעים שנה. וחשבתי בזה מחשבה דקה, למה היו שבעים שנה? ולדעתי סך זה הוא השפעת המזלות ואח"כ חוזרים חלילה: שנות שבתאי י"א שנים, שנות צדק י"ב, שנות מאדים ז', שנות חמה י', שנות נוגה ט', שנות כוכב יב, שנות הלבנה ט', סך הכל שבעים, ולכן ישבו בגולה שנות כל אחד מהם העולים שבעים, לפי שהיו עובדים לכולם.

א מ ר ה מ ל ד : ועתה שאין להם עבודה זרה למה נענשו כל כך זמן ארוך?

א מ ר ת ו מ א ש : יודע לאדוננו כי העברות שבין אדם לחברו הם יותר חמורות ממה שבין אדם למקום, לפי שהם תיקון המדינות ושלום העולם. והנה הנוצרי נזהר מאד מגזל ואונאה ורביית וכיוצא. ובמה שבינם למקום לא נזהרו, ויש גוי שאינו מתפלל אלא פעם אחת בשנה. ויהודי הוא להפך, כי מי מן היהודים יאבד תפלה אחת? ואילו בגנבה ואונאה וגזל אינם נזהרים. ולכן הענישם האל שונא גזל ונתארך קיצם ואין להם משיח, והבוערים קוראים אותו בכל מוצאי שבת (אליהו התשבי).

א מ ר ל ו ה מ ל ד : ולמה קורין אותו על היין (הבדלה)?

א מ ר ת ו מ א ש : אין לי בזה טעם אלא

ילקוט ויכוחים

פן יתפתה מיינם. וטעם למה נחרב המקדש? אומר לאדוני כי קרה לו מה שקרה למושיענו. כי ישו בא לכפר עון אדם הראשון וקבל עליו המות, וכן המקדש בא לכפר על עון ישראל ונשרף עליהם.

א מ ר ה מ ל ד : באת להשיב דבר זר עם דבר זר אחר כמוהו, כי מי ראה המלך שחטאו לו עבדיו והרג את בנו כדי לכפר חטאתם או כי ישרוף את ביתו?

ה ש י ב ת ו מ א ש : אין ענין המשיח דומה לזה. שאם קבל המות לא קבלה אלא בבשר, והוא הלך מיד אל אביו שבשמים ונשאר חי וקיים לפניו לעולם, וכאשר מת לא מת ולא נהרג אלא לפי ראות האנשים.

א מ ר ה מ ל ד : די בזה מה שאמרנו בעניני היהודים. ומה שאמרת הוא דבר נכון גם בענין המקדש. ואני חושב עוד דבר אחר, שאפילו ביום זעם ותוכחה זכר אהבתם, וכיון שכוונתו היתה לגרשם כפי שמחייב טבע עונם, כמו שאמרת, לא רצה שישאר המקדש בידי נכרים כ"ש אם אותם עבודות לא היו נכונות אלא להעם אשר יצא ממצרים. וישתבח אל אמת היודע כל האמת, ואנחנו מדברים בענינים אלה על דרך ההשכלה לא על דרך אמתת העצם. ומכל מקום שמח אני בהגלות שאין ליהודים מה שמעלילים עליהם. והמבקש הרעה למי שאין לו חטא רעה תבוא עליו נאם האל (עיין ירמיה ב, ג).

